

РОЗВИТОК СЛОВНИКА ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

В статті розглядаються питання формування словника дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ засобами образотворчої діяльності.

Визначено критерії сформованості словника дітей старшого дошкільного віку: когнітивно-мовленнєвий, змістово-діяльнісний, емоційно-творчий. Кожний критерій розкривається через ряд показників: стан розвитку пасивного словника, стан розвитку активного словника, стан розвитку антонімів та синонімів, сформованість елементарних графічних вмінь, вміння правильно передавати просторове положення предметів і їх частин, вміння користуватися засобами виразності малюнка, сформованість позитивного емоційного відношення до процесу образотворчої діяльності, рівень розвитку уяви.

З'ясовано, що серед особливостей словника дітей зазначеної категорії провідними виступають: недостатній обсяг словника у порівнянні з лексичною віковою нормою; перевага пасивного словника над активним; низька активність процесу пошуку слова; несформованість семантичних полів та нестійкість парадигматичних зв'язків в середині лексичної системи; незрілість емоційно-вольової сфери; несформованість потреби у спілкуванні та сфери образів – уявлень. Вплив через образотворчі засоби сприяє розвитку взаємообумовлених компонентів процесу спілкування (комунікативного, інтерактивного, перцептивного).

Ключові слова: словник, образотворчі засоби, розвиток.

В сучасному суспільстві проблема оптимізації та підвищення ефективності навчання дітей є особливо значущою. Здійснюючи відповідальну і складну задачу всебічного розвитку дітей, педагоги часто стикаються з дітьми, яким важко дається навчання через ті чи інші відхилення у розвитку.

Проблеми у навчанні, які відчувають діти з важкими порушеннями мовленнєвого розвитку часто пов'язані з недостатньою сформованістю у них лексичної сторони мовлення. Отже стартові можливості навчання у них виявляються зниженими, оскільки важливими компонентами готовності до шкільного навчання є необхідний словниковий запас та певний рівень сформованості граматичної будови мовлення.

Для дитини мовлення виступає одним із основних засобів пізнання довкілля. За словами Г. Костюка, саме завдяки мовленню здійснюється процес осмислення наочних образів (подій, картин). У цьому випадку мовлення виступає засобом інтерпретації чуттєвого досвіду дитини. Саме тому постає необхідність формування у дітей із загальним недорозвитком мовлення лексичної складової мовлення як кількісно, так і якісно, спираючись на збережені можливості дитини [3].

Проблема розвитку словника дітей дошкільного віку розглядалась у різних аспектах: психологічні процеси, що лежать в основі виникнення мовного висловлювання (С. Рубінштейн, М. Жинкін, Л. Виготський, О. Леонтьєв), зміст лексичної роботи у формуванні словника (А. Смага), навчання дітей дошкільників розповіді (Н. Виноградова), навчання дітей розповіді за допомогою серії сюжетних картинок (О. Тихєєва, О. Солов'єва, Е. Радина, О. Смирнова), формування словника засобами української народної іграшки (С. Ласунова), розвиток словника засобами творів живопису (Л. Зданевич), розвиток словника під час мовленнєво-ігрової діяльності (Н. Луцан), проблема розвитку словника дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення (Г. Леушина, Л. Щадрина, Л. Михайлова). Діти використовують словниковий запас у всіх видах діяльності: в ігровій, образотворчій, пізнавальній, художній, музичній, мовленнєвій, комунікативній, навчально-мовленнєвій, побутовій, трудовій. Взаємодію різних видів діяльності відзначали такі вчені, як Л. Виготський, О. Запорожець, О. Леонтьєв, Д. Узнадзе.

Очевидною стає необхідність знаходити і впроваджувати в логопедичну роботу нові методи, які допомагають розвитку зв'язного мовлення дітей, формуванню лексико-граматичних засобів мовлення та збагаченню словника. Одним з дієвих видів роботи з розвитку мовлення дітей вищевказаної категорії є використання образотворчої діяльності.

Сучасні дослідження в галузі педагогіки й психології доводять, що дитина за своєю природою є поліхудожньою, її свідомість здатна одночасно охопити всі види художньої діяльності з їх своєрідним переплетінням у процесі розвитку (А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Григор'єва, Т. Казакова, І. Ликова, Е. Маркова, Б. Юсов та ін.). Надзвичайний художньо-естетичний потенціал щодо цього має

образотворча діяльність, у якій мовленнєві дії можуть підпорядковуватися меті й змісту зображення чи навпаки спрямовувати, стимулювати його (Л. Бачерикова, О. Вепрева, Є. Ігнат'єв, М. Кольцова, Т. Комарова, Г. Люблінська та ін.).

Сутність образотворчої діяльності розглядається насамперед як відображення дійсності. Так Г. Сухорукова розглядає образотворчу діяльність як ефективну форму художнього засвоєння дітьми довколишньої дійсності, в процесі якої вони зображують предмети і явища, виражають своє ставлення до них. Т. Комарова вважає, що зображувальна діяльність – специфічне образне пізнання дійсності. Для того щоб намалювати, зліпити будь-який предмет, попередньо потрібно системно з ним ознайомитись. Навчання зображувальної діяльності сприяє формуванню таких розумових операцій, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення. У процесі спостережень, при обстеженні предметів та їхніх частин перед зображенням, дітей вчать виділяти форму предметів та їхніх частин, величину і розміщення частин у предметі, колір. Зображення різних за формою предметів потребує їх зіставлення та встановлення відмінностей. Разом з тим діти вчаться порівнювати предмети, явища та виділяти в них загальне та відмінне, об'єднувати предмети за схожими ознаками.

Образотворча діяльність має важливе значення для всебічного розвитку особистості. У процесі створення зображення в дитини формуються спостережливність, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності. Образотворча діяльність надає можливість доступними засобами висловити емоційний стан дитини, її ставлення до навколишнього світу, вміння самостійно створювати прекрасне, а також бачити його у творах мистецтва.

На заняттях із зображувальної діяльності розвивається мовлення дітей: засвоєння назв форм, кольорів та їх відтінків, просторових позначень сприяє збагаченню словника; висловлювання в процесі спостережень за предметами та явищами, при обстеженні предметів, а також при розгляданні ілюстрацій, репродукцій картин художників позитивно впливають на розширення словникового запасу та формування зв'язного мовлення. Використання образних порівнянь, віршів для естетичної характеристики предметів сприяє розвитку виразного мовлення.

Таким чином, образотворча діяльність сприяє сенсорному вихованню, розвитку мовлення та наочно-образного мислення.

Зв'язок мовленнєвої й образотворчої діяльності науковці відзначали вже в XIX сторіччі. А саме: порівнювали фази розвитку мовлення і дитячого малюнка (К. Бюлер, Дж. Селлі); порівнювали ступені узагальнення мовлення та образотворчої діяльності (В. Штерн); розглядали дитячий малюнок як форму «символічного письма» (В. Друмонд, К. Джеймсон); вивчали можливість використання малюнка для стимуляції розвитку мовлення дітей (Л. Бачерикова); досліджували інтеграцію словесної, ігрової, та зображувальної діяльності у процесі формування зв'язного мовлення учнів початкових класів (А. Кочеткова); взаємозв'язок слова і зображення як засіб художнього розвитку дітей 5-7 років (О. Вепрева). Базою, яка об'єднує образотворчу і мовленнєву діяльність, є образ, який діти сприймають у процесі ознайомлення з навколишнім, і творчо відтворюють у різних видах продуктивної діяльності. Ученими (А. Богуш та Н. Гавриш) визначено спільні риси образотворчої і мовленнєвої діяльності, що дає можливість їх взаємопроникнення, поєднання в єдине образотворення з метою не тільки ефективного впливу на емоційну сферу дитини, розвиток її фантазії та уяви у творенні власних образів, а й забезпечення як процесу, так і результатів праці мовленнєвим супроводом [1].

За таких умов і слово, і зображення одночасно виявляються для дітей найкращими засобами вираження внутрішнього світу, почуттів, оригінальності, самостійної думки в художньому образі (Н. Горбунова, О. Дронова, Л. Компанцева, Т. Постоян, Ю. Руденко, О. Савушкіна та ін.). Н. Луцан, Г. Костюк виокремили такий самостійний вид діяльності, як образотворчо-мовленнєва діяльність. За словами вчених, це такий вид художньо-мовленнєвої діяльності, в якій мовленнєві дії підпорядковуються меті й змісту образотворчої діяльності дитини для її збагачення, спрямування, стимулювання й коментарю[4].

У рамках продуктивної (образотворчої, образотворчо-мовленнєвої) діяльності створюються умови для тісної взаємодії слова з дією. Дії дітей, що супроводжуються мовленням у процесі образотворчої діяльності стають більш досконаліми, довільними, регульованими. Водночас прискорюється процес засвоєння навичок зображення. Дослідники зазначають, що образи, створені

зображувальними засобами (лінія, колір, форма, композиція), стають цілісними, більш яскравими, якщо супроводжуються мовленням дитини. Те, чого не має в дитячому малюнку (аплікації, ліпленні тощо), заміщується й доповнюється, «домальовується» словесно за допомогою мовлення.

Малюючи, дитина узагальнює свої знання про світ, зображує не предмет, а своє знання про нього, те, що їй здається найважливішим. Малювання, таким чином, виступає своєрідним аналогом мовлення, Л.С. Виготський навіть назвав дитяче малювання графічною мовою.

В продуктивній діяльності значно швидше відбувається розвиток сприйняття і усвідомлення мовлення дітьми, так як мовлення набуває дійсно практичної спрямованості і має велике значення для виконання тієї чи іншої запропонованої діяльності. Різні види продуктивної діяльності сприятливі для розвитку мовлення й тим, що при здійсненні легко можна створювати проблемні ситуації, що сприяють появі мовленнєвої активності. Образотворча діяльність має велике пізнавальне, виховне і освітнє значення завдяки своїй наочності. Всі предмети, з якими діє дитина і які створюються нею в результаті продуктивної діяльності, виконують роль наочної опори для мовленнєвих вправ.

Важливо, що дитина в продуктивній діяльності спирається одночасно на кілька аналізаторів (зір, слух, тактильне сприйняття), що також позитивно впливає на розвиток мовлення. Для засвоєння слів-назв велике значення мають дії дітей з предметами. Діти не пов'язують слово з предметом або дією, сприйнятими лише візуально, тільки коли дітям дають предмет в руки і пропонують діяти з ним, при цьому називають також дії і ознаки, нові слова засвоюються значно швидше і краще запам'ятовуються.

Величезний вплив безпосередньої дії з предметами на розвиток мовлення дитини зазначено М. Кольцовою. В описаних нею досліджах діти раннього віку майже в два рази швидше починали реагувати на слово, що позначає предмет, якщо мали можливість цим предметом маніпулювати [4].

В продуктивній діяльності створюються умови для здійснення тісного зв'язку слова з дією, з ознаками дії. Забезпечити зв'язок слова з предметом значно легше, ніж зв'язок слова з дією: можна показати сам предмет, іграшку або муляж, можна використовувати картину. Значно важче показати через картину зв'язок слова з рухом або станом предмета. У образотворчій діяльності це відбувається природно, оскільки дитина сама виконує різноманітні дії. наприклад; взяв олівець, притиснув ганчірочку, веду лінію, малюю м'яч, відрізав куточок, пензлик поклав на підставку і т. д. [2].

Важливо відзначити, що дії дітей, омовлені в образотворчій діяльності, стають більш досконалими, осмисленими, цілеспрямованими, ритмічними, регульованими. Прискорюється процес засвоєння образотворчих навичок.

Діти надають намальованому предмету руху (машина їде), на основі предметного малюнка за допомогою мовлення створюють цілий сюжет, оживляють і омовлюють предмети, передаючи звуконаслідування і діалог доступними словами. Виконуючи рухи, що повторюються в малюванні (штрихи, мазки, лінії), діти люблять супроводжувати їх вимовою в такт рухам руки: топ-топ-топ («сліди»), кап-кап-кап («дощик їде») тобто «оживляють» свої виконані роботи.

Образотворча діяльність дозволяє вирішувати і виховні завдання: виховувати такі позитивні якості, як самостійність і цілеспрямованість у виконанні роботи, посидючість і наполегливість, уміння довести роботу до кінця, акуратність - всі ті якості, які недостатньо сформовані у дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

Образотворча діяльність вимагає узгодженої участі багатьох психічних функцій. На думку ряду фахівців, дитяче малювання сприяє також узгодженості міжпівкульової взаємодії. У процесі малювання координується конкретно-образне мислення, пов'язане в основному з роботою правої півкулі головного мозку, а також абстрактно-логічне, за яке відповідає ліва півкуля.

Будучи безпосередньо пов'язаним з найважливішими психічними функціями - зоровим сприйняттям, моторною координацією, мовленням і мисленням, малювання не просто сприяє розвитку кожної з цих функцій, а й пов'язує їх між собою, допомагаючи дитині впорядковувати засвоєвані знання, оформити і зафіксувати модель все більш складного уявлення про світ. Такий вплив є необхідним для дітей із ЗНМ, адже порушення мовлення у них зумовлені несформованістю або розладом на ранніх етапах онтогенезу власне мовленнєвих, психологічних і нейрофізіологічних механізмів при первинно збереженому слухові й інтелекті.

У роботах багатьох авторів (Н. Жукової, В. Єрьоміної, В. Ковшикової, І. Кондратенко,

Р. Лалаєвої, Н. Серебрякової, Т. Філічевої, С. Шаховської та ін.) підкреслюється, що порушення формування лексики у дітей з ЗНМ проявляються в обмеженості словникового запасу, різкій розбіжності обсягу активного й пасивного словника, неточному вживанні слів, численних вербальних парафазіях, несформованості семантичних полів, труднощах актуалізації словника.

З метою визначення рівня сформованості словника дітей із ЗНМ було проведено діагностичне дослідження, в якому приймали участь 12 дітей у віці 5-6 років із груп корекції мовлення та 12 дітей із нормативним мовленнєвим розвитком днз №140, м Миколаїв.

Діти із загальним недорозвитком мовлення які приймали участь у дослідженні, мали наступні заключення ПМПК: 4 дитини з розладами аутичного спектру, 2 дитини із дизартричним компонентом мовлення, із загальним недорозвитком мовлення неускладненого характеру - 3 дітей та 3 дитини з моторною алалією. Було обстежено імпресивне (завдання на розуміння мовлення) і експресивне (завдання для дослідження активного словника) мовлення. Також оцінювалась сформованість елементарних графічних вмій, вміння правильно передавати просторове положення предметів і їх частин, вміння користуватися засобами виразності малюнка. При розробці методики дослідження враховувались наступні принципи: системність та послідовність обстеження; відповідність віку та розумовим можливостям дітей змісту та обсягу завдань; використання наочності та ігрових прийомів;

Враховуючи особливості формування словника дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення, нами було визначено наступні критерії та показники сформованості словника:

I. Когнітивно-мовленнєвий критерій; за I критерієм показниками сформованості словника стали: стан розвитку пасивного словника, стан розвитку активного словника, стан словника антонімів та синонімів;

II. Змістово-діяльнісний критерій; показники до II критерію: сформованість елементарних графічних вмій, вміння правильно передавати просторове положення предметів і їх частин, вміння користуватися засобами виразності малюнка;

III. Емоційно-творчий критерій; показники: сформованість позитивного емоційного відношення до процесу образотворчої діяльності, критичність у оцінюванні образотворчої діяльності, рівень розвитку уяви;

За означеними критеріями та показниками було визначено чотири рівні розвитку словника дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення: низький, середній, достатній і високий.

Загальні результати сформованості словника дітей старшого дошкільного віку із нормальним мовленнєвим розвитком та загальним недорозвитком мовлення представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. Рівні сформованості словника

Рівні	Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Низький рівень
Кількість дітей з N	9 (75%)	2 (16.6%)	1 (8.3%)	0 (0%)
Кількість дітей з ЗНМ	0 (0%)	1 (8.3%)	2 (8.3%)	9 (75%)

За результатами первинного обстеження у групі дітей з нормальним мовленнєвим розвитком переважав високий рівень сформованості словника, тоді як у дітей з тяжкими порушеннями мовлення найбільший відсоток дітей мав низький рівень сформованості словника.

За даними обстеження групи дітей старшого дошкільного віку із нормальним мовленнєвим розвитком визначено, що у більшості дітей рівень розвитку словника характеризувався правильністю, точністю й доречністю використання слів, умінням коригувати точність власного слововживання, що сприяло вільному й змістовному висловлюванню власних думок.

Діти виявляли розуміння, уміння пояснити значення слів і словосполучень (зокрема, спеціальних термінів образотворчої діяльності і образотворчого мистецтва), а також передавати це засобами малювання; доречно вживали синоніми, антоніми, багатозначні слова; виявляли розуміння образних слів і виразів (епітети, метафори, порівняння). Емоційне мовлення дітей в процесі малювання свідчило про інтерес до процесу спілкування, а також до значення слів та їх етимології; діти замислювалися над

власним мовленням, намагаючись говорити правильно. Змістовність малюнків дітей з високим рівнем розвитку словника характеризувалася зрозумілістю й сюжетністю зображення (2-3 об'єкти), зображенням основних і додаткових деталей об'єкта й ознак, характерних рухів та елементів декору. Виразність малюнків підкреслювалася використанням не менш як трьох засобів виразності (кольору, форми, величини або композиції), при цьому колорит малюнка відтворював емоційні характеристики зображуваних об'єктів. Відзначалась оригінальність створених образів.

Дані обстеження дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ свідчать про нижчий рівень розвитку словника. Діти менш активно або взагалі не відповідали на питання. Розуміння значення слів діти демонстрували переважно вказівними жестами, практичними діями чи просто повторенням слова. Наприклад: Ерік 5 років, при відповіді на питання «їжак який?» (критерій 1) відповів «їзак», при уточненні запитання логопедом дитина взагалі не відповіла на питання. Назар 6 років, на питання «Хто це?» (гуси - критерій 1, показник 2) почав подавати голос «га-га-га».

Із станом сформованості словника у дітей із ЗНМ корелювали труднощі у визначенні й передачі смислу запропонованого завдання засобами малюнка. Лоліта (5,5 років) показала низький рівень сформованості елементарних графічних вмінь. Виконуючи завдання 3, «намалювати осінь», дівчинка зобразила безліч рожевих сердечок на аркуші, на питання логопеда дівчинка відповіла «красіві сердечка». Вова, 6 років, виконуючи завдання «намалюй віршика», не відтворив основних елементів вірша, шаблонно зобразив сонечко, хмаринки, тільки з допомогою педагога зміг визначити основний зміст художнього твору та зобразити його.

Діти не виявляли розуміння образних засобів у літературних текстах та творах образотворчого мистецтва, майже не вживали їх у власному мовленні й малюванні. Від мовленнєвого спілкування з експериментатором відмовлялись, ігнорували його, або брали в ньому участь лише в окремих випадках. Так, Герман 5,5 років, при виконанні завдання намалювати осінь, відмовився його виконувати, ігнорував засоби образотворчої діяльності, особливо не бажав користуватися олівцями. Характерним було неемоційне мовлення, помилки в слововживанні, заміна слів жестами, показом предмета, мімікою, вигуками. Малюнки дітей з низьким рівнем словника відзначалися лише частковою схожістю з натурою, предметністю зображення та використанням лише одного засобу виразності. Наприклад: Тимур 6 років, на завдання зобразити візуальний образ реального предмета (грибок), не зміг виокремити основні складові предмета, тому малюнок мав лише часткову схожість із зразком.

Більшість дітей із ЗНМ потребувала допомоги з боку логопеда (навідні питання, підказки). На прохання розпочати роботу діти відповідали, що «не знають як намалювати той чи інший предмет або явище», або взагалі не хочуть малювати. Більша частина дітей із ТПМ не виконувала інструкції логопеда, не дослуховуючи інструкції, діти починали малювати за власним бажанням, відзначалися труднощі у використанні засобів образотворчої діяльності. Якщо у дітей не виходило зобразити бажане, починали нервуватися, хаотично замальовувати свою роботу або взагалі її викидали.

Отже, результати діагностики виявили значні розбіжності у стані сформованості словника дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та дітей із нормативним мовленнєвим розвитком. Простежено взаємозв'язок рівня сформованості словника із сформованістю елементарних графічних вмінь, вміння правильно передавати просторове положення предметів та їх частин, вміння користуватися засобами виразності малюнка.

Використана література:

1. Богуш А. М. (2011) Мовленнєвий компонент дошкільної освіти Х. : Вид-во «Ранок». 176 с.
2. Дитина (1999) : програма виховання дітей і навчання дітей від 3 до 7 років. К. : «Богдана». 327 с.
3. Костюк Г. С. (1988) Избранные психологические труды М. : Педагогика. 304 с.
4. Луцан Н. І. (2005) Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 Одеса. 425 с.

References

1. Bohush A. M. (2011) Movlennievyy komponent doshkilnoi osvity Kh. : Vyd-vo «Ranok». 176 s.
2. Dytyna (1999) : prohrama vykhovannia ditei i navchannia ditei vid 3 do 7 rokiv. K. : «Bohdana». 327 s.
3. Kostyuk H. S. (1988) Yzbrannyye psykholohycheskye trudy M. : Pedahohyka. 304 s.
4. Lutsan N. I. (2005) Movlennievo-ihrova diialnist ditei doshkilnoho viku : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.02 Odesa. 425 s.

Кисличенко В.А. Формирование словаря детей старшего дошкольного возраста с ОНР средствами изобразительной деятельности.

В статье рассматриваются вопросы формирования словаря детей старшего дошкольного возраста с ОНР средствами изобразительной деятельности.

Современные исследования в области педагогики и психологии доказывают, что ребенок по своей природе является полихудожественным, его сознание способно одновременно охватить все виды художественной деятельности. Наибольший художественно - эстетический потенциал содержится в изобразительной деятельности, в которой речевые действия могут подчиняться цели и содержанию изображения или наоборот, направлять, стимулировать его.

В статье представлены особенности словаря детей данной категории: недостаточный объем словаря в сравнении с лексической возрастной нормой; преобладание пассивного словаря над активным; низкая активность процесса поиска слова; несформированность семантических полей и нестойкость парадигматических связей в середине лексической системы; незрелость эмоционально-волевой сферы; несформированность потребности в общении и сферы образов – представлений. Влияние через изобразительные средства способствует развитию взаимообусловленных речевых компонентов процесса общения (коммуникативного, интерактивного, перцептивного).

Ключевые слова: словарь, изобразительные средства, развитие.

Kyslychenko V. A Enrichment of the Vocabulary of Older Pre-school-age Children With Severe Speech Disorders by the Means Visual Activity.

The article deals with the items of formation of a vocabulary of older pre-school-age children with severe speech disorders by the means of visual activity.

Criteria of older pre-school-age children's vocabulary are defined. They are cognitive speech, content-activity, emotional and creative. Each criterion is revealed through a series of indicators, such as the state of development of the passive vocabulary, the state of development of the active vocabulary, the state of development of antonyms and synonyms, the formation of elementary graphic skills, the ability to correctly convey the spatial position of objects and their parts, the ability to use the means of viracity of pictures, the formation of a positive emotional attitude to the process of visual activity, the level of development of the imagination.

It was found that among peculiarities of formation of vocabulary of children of the indicated category, leading ones are insufficient volume of the dictionary compared with the lexical age norm; priority of the passive vocabulary over the active one; low word search activity; lack of the formation of semantic fields and the instability of paradigmatic links in the middle of a lexical system; the immaturity of the emotional-volitional system; lack of communication needs and the scope of images - representations.

An effective mean of developing and enriching the vocabulary of children with severe speech disorders is visual activity. Means of visual activity have a powerful corrective impact on the development of speech of older pre-school-age children with severe speech disorders.

The use of innovative techniques, in particular, the use of sand as a means of visual activity, strengthens this impact.

The interdependence of the components of the process of communication (communicative, interactive, perceptual) through visual means contributes to the development of these components.

Keywords: vocabulary, visual activity, development.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2018 р.

Статтю прийнято до друку 12.12.2018 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Конопляста С. Ю.

Рецензент: д.психол.н., проф. Романенко О. В.

УДК: 376.091-027.21(477)«1900/1949»

Ковальчук Ж.М. zhanna1508@meta.ua

**ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті розглянуто основні передумови становлення системи спеціальної освіти та науки в Україні у довоєнні роки. Визначено особливості організації навчальних та науково-методичних установ, де проводилась наукова робота в галузі спеціальної освіти в Україні у першій половині 20-го століття. Зроблено акцент на внескові І.П. Соколянського у розвиток сучасних наукових шкіл спеціальної освіти в Україні та окреслено основні віхи його наукової діяльності.

Ключові слова: спеціальна освіта, наукова діяльність.

Ефективному реформуванню сучасної вітчизняної спеціальної освіти сприяє ґрунтовне вивчення, об'єктивна оцінка, творче осмислення та впровадження кращих надбань української спеціальної науки з метою оптимального поєднання класичної спадщини минулого та сучасних досягнень наукової думки, органічного зв'язку її з вітчизняною історією, культурою та спеціальним педагогічним досвідом, що відображається в Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття».

На ряді з іншими, одним з пріоритетних напрямків розвитку в Україні вищої освіти з підготовки